

KS. KRZYSZTOF MAREK KIEŁPIŃSKI

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Wydział Prawa Kanonicznego

e-mail: k.kielpinski28@gmail.com

ORCID: 0000-0001-8168-2514

DOI: 10.14746/cph.2022.2.10

Rola środków zapobiegawczych w kanonicznym prawie karnym. Czy możliwy jest od nich rekurs?

Wstęp

Przestępstwa przeciwko obyczajom (*delicta contra mores*) należą do katalogu przestępstw *delicta graviora* (przestępstwa ciężkie występujące w kanonicznym prawie karnym). Ich szkodliwość społeczna, moralna i prawna wymagała właściwego i sprawiedliwego osądzenia przez Kościół. W tym celu papieże: Jan Paweł II, Benedykt XVI i Franciszek wraz z Kongregacją Nauki Wiary określili zasady prawne w ramach dochodzenia wstępnego i kanonicznej procedury karnej. W obszarze karnego prawa procesowego szczególną rolę odgrywały środki zapobiegawcze. Przede wszystkim miały zapobiegać zgorszeniu, zapewnić należną ochronę i wolność świadkom, a także dawać gwarancję rzetelnego wyjaśnienia sprawy. Ich zakres był bardzo szeroki. Ustawodawca wymieniał je enumeratywnie (katalog zamknięty, w którym zostały określone ich liczba i formy). Były to: oddalenie od wykonywania posługi i wykonywania zadań oraz pełnienia urzędów, nakaz lub zakaz przebywania w danym miejscu oraz zakaz publicznego uczestnictwa w Najświętszej Eucharystii. Stosowanie ich przez ordynariuszy niekiedy wywołuje kontrowersje. Przez podejrzanych/oskarżonych bywają odbierane jako kary, ponieważ pozbawiają urzędów, uprawnień i funkcji. W obecnym prawodawstwie zostały określone jako poszczególne akty administracyjne, które nie mają nic wspólnego z karą.

Przedmiotem analizy będą dokumenty oraz literatura kanoniczna i piśmiennictwo z zakresu nauk prawnych, które określają rolę środków zapobiegawczych w kanonicznym prawie karnym. Ponadto zostanie pokazana ewolucja stosowania i postrzegania ich przez ustawodawcę oraz kanonistów. Celem opracowania jest udzielenie odpowiedzi na zawarte w tytule pytanie oraz przywołanie argumentów zwolenników i opinii przeciwników środków zapobiegawczych w kontekście stosowania odwołania (rekursu) od nich.

1. Studium przypadku

Rozważmy następujący przypadek. W 2018 r. do jednej z archidiecezji w Polsce wpłynęło zgłoszenie o możliwości popełnienia przestępstwa wykorzystania seksualnego przez osobę duchowną, a przestępstwo miało zostać popełnione w 2001 r. Ofiara złożyła pozew w sądzie cywilnym przeciwko archidiecezji, w którym domagała się zadośćuczynienia za doznane krzywdy w kwocie 400 tys. zł. W pozwie wskazano, że doszło do popełnienia przestępstwa przez duchownego tej archidiecezji. W trakcie dochodzenia wstępnego zebrano środki dowodowe. Były nimi: nagranie audio, zeznanie ofiary oraz notatka prokuratora, w której znalazło się stwierdzenie: „małe prawdopodobieństwo, że doszło do tego typu zbrodni”¹.

Podczas składania wyjaśnień w prokuraturze duchowny nie przyznał się do winy. Podkreślił, że został pomówiony z przyczyn finansowych. W latach 1999–2001 pełnił funkcję wikariusza w parafii. W tym okresie pokrzywdzony był dzieckiem, mieszkał na terenie parafii i pełnił rolę ministranta w kościele. Zdaniem pokrzywdzonego duchowny miał dopuścić się molestowania seksualnego bezpośredniego poprzez wykonywanie innej czynności seksualnej na plebanii (dotykanie miejsc intymnych pokrzywdzonego oraz masturbację). Ordynariusz po zapoznaniu się z dowodami zebranymi w czasie dochodzenia wstępnego nałożył dekretem na podejrzanego wszystkie środki zapobiegawcze, które w takiej sytuacji przewidywały przepisy kanoniczne, w wyniku czego podejrzanemu utracił urząd proboszcza, został oddalony od pełnienia posługi, nakazano mu przebywać w wyznaczonym miejscu oraz zakazano sprawowania publicznie mszy świętej. Ponadto podczas mszy świętych, w miejscu, gdzie pełnił urząd proboszcza, duchowny musiał odczytać komunikat zredagowany przez jednego z pracowników kurii archidiecezjalnej, w którym informował parafian o swojej sytuacji. Według duchownego liczba środków zapobiegawczych zawarta w dekreście była nieproporcjonalna do liczby i wartości zebranych dowodów. Podejrzanemu czuł się pokrzywdzony działaniami ordynariusza i poprosił go o zmianę

---

¹ Stwierdzenie prokuratora podczas składania zeznań przez duchownego. Zdanie zapamiętane przez podejrzanego. Ze względu na przepisy prawa kanonicznego oraz zasady wydane przez Stolicę Apostolską dostęp do akt sprawy był ograniczony.

dekretu. W tym czasie niektórzy pracownicy kurii kontaktowali się z podejrzanym i zarzucali mu nieposłuszeństwo oraz brak znajomości prawa. Twierdzili, że od środków zapobiegawczych niemożliwe jest złożenie odwołania (rekursu). Mimo to podejrzanym napisał prośbę do ordynariusza o zmianę dekretu. Otrzymał wiadomość, że dekret nie zostanie zmieniony. Postanowił więc skorzystać z rekursu hierarchicznego, w związku z tym zwrócił się z prośbą do Kongregacji Nauki Wiary o rozpoczęcie procedury. Ponownie jednak pracownicy kurii wywierali naciski, aby zrezygnował ze składania rekursu hierarchicznego. Po trzyletnim postępowaniu duchowny został oczyszczony z zarzutów. Mimo że procedura karna zakończyła się dla niego pomyślnie, ordynariusz stwierdził, że środki zapobiegawcze nadal obowiązują, aż do zakończenia postępowania cywilnego w sądzie rejonowym.

Powyższy przypadek stanowi punkt wyjścia do dalszych rozważań nad rolą środków zapobiegawczych w procedurze karnej, a także czasem ich obowiązywania. Analiza ta ma dać odpowiedź na pytanie umieszczone w tytule: czy istnieje możliwość rekursu od środków zapobiegawczych?

2. Środki zapobiegawcze w przepisach prawa kanonicznego

Środki zapobiegawcze w postaci zakazów lub nakazów występowały już w przepisach Kodeksu pio-benedyktyńskiego z 1917 r. Ustawodawca w kanonach 1956–1958 określił zasady prowadzenia dochodzenia wstępnego i procedury karnej². Franciszek Bączkowicz na podstawie analizy kanonów stwierdził, że przy oskarżeniu duchownego o *delicta graviora*, na poziomie dochodzenia wstępnego, ordynariusz po wysłuchaniu promotora sprawiedliwości powinien nałożyć zakazy na podejrzanego. Katalog środków zapobiegawczych składał się z zakazu odprawiania nabożeństw, wykonywania urzędu kościelnego oraz przystępowania do komunii świętej³. W czasie trwania procesu karnego dodatkowe zakazy mógł nakładać sędzia, gdyby oskarżony chciał zastraszyć lub przekupić świadków, a także w inny sposób przeszkodzić w prowadzeniu postępowania. Sędzia zazwyczaj stosował środki w postaci nakazu

---

² *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus, Benedicti Papae XV Auctoritate promulgatus*, AAS 9/II (1917), s. 2–593 (dalej: CIC/1917), kan. 1956–1958.

³ CIC/1917, kan. 1956: „In delictis gravioribus, si Ordinarius censeat cum fidelium offensione imputatum ministrare sacris aut officio aliquo spirituali ecclesiastico vel pio fungi aut ad sacram Synaxim publice accedere, potest, audito promotore iustitiae, eum a sacro ministerio, ab illorum officiorum exercitio, vel etiam a publica sacrae Synaxis participatione prohibere ad normam can. 2222, § 2”. Tłumaczenie: F. Bączkowicz, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. III, Opole 1957, s. 182: „Przy cięższych przestępstwach ordynariusz może, nigdy sędzia, po wysłuchaniu promotora sprawiedliwości, celem zapobieżenia zgorzeniu wiernych zakazać oskarżonemu odprawiania nabożeństw, wykonywania urzędu kościelnego, a nawet publicznego przystępowania do komunii świętej. Zakaz ten nie ma znaczenia kary w związku z przepisem kan. 2222 § 2”.

opuszczenia przez oskarżonego na określony czas parafii lub miasta oraz nakazu ustanowienia kuratora⁴. Decyzje sędziego były wyrażane w formie dekretu lub nakazu karnego. Przepisy prawa przewidywały, że można stosować środki dopiero po wezwaniu oskarżonego i były one skuteczne niezależnie od tego, czy oskarżony uczestniczył w procesie, czy też nie. Zazwyczaj nakładano je przy pierwszym przesłuchaniu, podczas dochodzenia wstępnego, niekiedy w ciągu trwania procesu karnego. Przeciwno tego typu decyzjom nie przysługiwał oskarżonemu żaden środek odwoławczy⁵.

Wpływ Soboru Watykańskiego II, nowa eklezjologia (nauka o Kościele) oraz prace prowadzone nad rewizją przepisów prawa kanonicznego zaowocowały opublikowaniem nowego Kodeksu prawa kanonicznego. Odnowiony Kodeks prawa kanonicznego z 1983 r. umieścił w ramach procesu karnego kanon, który poruszał kwestię środków zapobiegawczych. Ustawodawca w kanonie 1722 określił ich rolę i zakres. Była ona różna. Stosowanie ich miało na celu uniknięcie demoralizacji, zapewnienie ochrony wolności świadków oraz zagwarantowanie rzetelnego wyjaśnienia sprawy⁶. Ustawodawca stworzył katalog zamknięty (*numerus clausus*) środków zapobiegawczych i zaliczył do nich: oddalenie od posługi duszpasterskiej, utratę urzędu i zakaz wykonywania zadań kościelnych, nakaz lub zakaz przybywania na określonym terytorium, zakaz publicznego uczestnictwa w Najświętszej Eucharystii⁷. Józef Krukowski był jednym z wielu, którzy badali środki zapobiegawcze⁸. Podał on analizie kanon 1722 Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r. Stwierdził, że przepisy zawarte w kanonie należy odczytywać zgodnie z kanonem 6 § 2. W ra-

⁴ Ibidem, kan. 1957: „Pariter si iudex censeat accusatum posse testibus timorem incutere aut eos subornare, aut alio modo iustitiae cursum impedire, potest, audito promotore iustitiae, decreto suo mandare, ut ille ad tempus deserat oppidum vel paroeciam quandam, vel etiam ut secedat in praefinitum locum ibique sub peculiari vigilantia maneat”. F. Bączkiewicz, *Prawo kanoniczne...*, s. 182: „Sędzia w razie obawy, gdyby oskarżony chciałby zastraszyć lub przekupić świadków oraz w inny sposób chciałby przeszkodzić w toczącym się procesie może mu nakazać, żeby na czas oznaczony opuścił parafię lub miasto, lub udał się do wyznaczonej miejscowości i pozostawał tam pod szczególnym nadzorem”.

⁵ Ibidem, kan. 1958: „Decreta de quibus in can. 1956, 1957 ferri nequeunt, nisi reo citato et comparente vel contumaci, sive post primam eius auditionem seu constitutum, sive postea in decursu processus; et contra eadem non datur iuris remedium”. F. Bączkiewicz, *Prawo kanoniczne...*, s. 182: „Dekrety, o których wspominają kanony 1956 i 1957 mogą zostać wydane, gdy wezwie się oskarżonego na pierwsze przesłuchanie lub w ciągu procesu. Nie ma względu w tym przypadku, czy tenże się stawi czy nie. Przeciwno nim nie przysługuje oskarżonemu żaden środek prawny”.

⁶ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, AAS 75/II (1983), s. 1–30, 1–324. Tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu*, Poznań 1984 (dalej: KPK/1983), kan. 1722.

⁷ Ibidem.

⁸ F. Bączkiewicz, *Prawo kanoniczne...*, s. 182; M. Conte de Coronata, *Institutiones iuris canonici*, t. III, Taurini 1956, s. 1475; F. Cappello, *Summa iuris canonici*, t. III, Romae 1940, s. 323–324; M. Lega, C. V. Batocetti, *Comentarius in Iudica ecclesiastica*, t. III, Romae 1950, s. 319–320.

zie wątpliwości należy interpretować go w duchu starego prawa⁹. Pogląd ten był zbieżny z tym, który reprezentował Remigiusz Sobański. Jego zdaniem kanon 6 § 2 otwierał możliwość interpretowania dawnego prawa na podstawie kanonów 17 i 18, przy zachowaniu tradycji kanonicznej. Pełniła ona w takim przypadku rolę reguły interpretacyjnej. Przy interpretacji kanonów zawierających stare prawo należało uwzględnić dodatkowo dawną interpretację i aplikację prawa¹⁰. Według nowego kodeksu w trakcie trwania procedury karnej środki zapobiegawcze należą do szczególnych kompetencji ordynariusza, a nie sędziego. Kompetencje przyznane ordynariuszowi mają charakter nadzwyczajnych. Należy je stosować wówczas, gdy wymaga tego dobro publiczne. W przypadku konieczności zapobieżenia powstaniu skandalu, ochrony wolności świadków oraz zapewnienia bezpieczeństwa prawidłowego przebiegu wymiaru sprawiedliwości należy wykorzystać wszystkie lub tylko konieczne środki zapobiegawcze¹¹. Analiza kanonu przeprowadzona przez Krukowskiego doprowadziła do stwierdzenia, że nie można nałożyć środków, gdy ordynariusz nie spełni koniecznych warunków. Musi on zasięgnąć opinii promotora sprawiedliwości (prokuratora kościelnego), a następnie wezwać oskarżonego celem poinformowania go o jego sytuacji prawnokarnej. W ocenie polskiego prawnika przepisy nie zabraniają ordynariuszowi nałożenia środków zapobiegawczych na etapie dochodzenia wstępnego. W związku z tym na każdym etapie procedury karnej może on w formie dekretu nałożyć tego typu środki. Mają one charakter administracyjno-zapobiegawczy i służą zapobieganiu obstrukcji przebiegu procesu przez oskarżonego. Jak zauważył Krukowski, ordynariusz może je odwołać za pomocą dekretu, gdy ustaną przyczyny ich nałożenia lub ustaną z mocy samego prawa, gdy nastąpi zakończenie procesu¹². Autor w swoich rozważaniach nie podjął tematyki odwołania się (rekursu) od nich. Można więc przypuszczać, że był przeciwnikiem takiego postępowania. Zdecydowanym przeciwnikiem odwoływania się przez podejrzanego/oskarżonego od środków zapobiegawczych był z pewnością Fernando Loza, który przeprowadził analizę kanonu 1722. Doszedł on do wniosku, iż środki zapobiegawcze nie miały charakteru karnego, lecz zapobiegawczy. Kompetentny do nakładania ich był tylko ordynariusz. Miał obowiązek odwołania ich po ustaniu przyczyny ich zastosowania. Autor podkreślił, że wspomniane środki ustają zawsze wraz z zakończeniem procedury karnej. Zwyczajną formą ich nakładania był dekret. Podejrzanemu/oskarżonemu nie przysługiwał rekurs od nich. Loza oparł swój pogląd na trzech założeniach. Po pierwsze, dekret ze środkami zapobiegawczymi

⁹ J. Krukowski, *Proces karny* [w:] J. Krukowski (red.), *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. Księga VII. Procesy*, t. V, Poznań 2007, s. 410.

¹⁰ R. Sobański, *Kanony wstępne* [w:] J. Krukowski (red.), *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. Księga I. Normy ogólne*, t. I, Poznań 2003, s. 53–54.

¹¹ KPK/1983, kan. 1722; J. Krukowski, *Proces karny*, s. 410.

¹² J. Krukowski, *Proces karny*, s. 410–411.

nie jest wydany *extra iudicium* (poza procesem), ale *in quolibet processus stadio* (może być wydany w każdej fazie procesu), aby zagwarantować i ochronić sprawiedliwość. Możliwość korzystania z rekursu sparaliżowałaby procedurę, np. ograniczając wolność stawiania się i składania przez świadków zeznań. Po drugie, w odniesieniu do kanonu 1958 z CIC/1917 Loza stwierdził, że przeciwko tego rodzaju dekretem *non datur iuris remedium* (nie przysługuje żaden środek prawny). Po trzecie, należy stosować interpretację *iuris veteris*, w myśl kanonu 6 § 2 Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r.¹³

Lawina zgłoszeń przestępstw *delicta contra mores* w Stanach Zjednoczonych i Irlandii wymusiła na Stolicy Apostolskiej nowelizację przepisów związanych z kanonicznym prawem karnym. W 1994 r. biskupi w ramach Konferencji Episkopatu Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej przygotowali dokument, który zawierał normy penalizujące nadużycia seksualne. W ramach walki z nimi podniesiono wiek ofiary z 16 do 18 lat. Skarga kryminalna wygasła po upływie dziesięciu lat. Termin przedawnienia biegł od momentu, gdy ofiara ukończyła 18 lat. Zdaniem Bertrama Griffina normy były nieprecyzyjne. Jako przykład wskazał brak retroaktywności przepisów. Obejmowały one jedynie sprawy, które dotyczyły wydarzeń, jakie miały nastąpić po zatwierdzeniu nowych przepisów¹⁴. Kwestia środków zapobiegawczych nie była przedmiotem nowelizacji oraz zainteresowania biskupów i ekspertów. W 1996 r. podobny indult (specjalne zezwolenie przez Stolicę Apostolską) uzyskał Kościół w Irlandii, w którym zostały ujawnione skandaliczne przypadki wykorzystywania małoletnich przez osoby duchowne. Problem nadużyć seksualnych wymusił na Stolicy Apostolskiej radykalną zmianę przepisów¹⁵.

30 kwietnia 2001 r. papież Jan Paweł II ogłosił dokument *motu proprio Sacramentorum Sanctitatis Tutela*, a Kongregacja Nauki Wiary opublikowała list na temat ciężkich przestępstw zarezerwowanych do osądu tejże Kongregacji. W dokumentach tych ustawodawca przemilczał kwestię środków zapobiegawczych. Dopiero kolejna nowelizacja przepisów poruszyła ich tematykę¹⁶. 21 maja 2010 r. Kongregacja Na-

¹³ F. Loza, *Część IV. Proces Karny. Rozdział II. Przebieg procesu. Kanon 1722* [w:] P. Majer (red.), *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego* (edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego), Kraków 2011, s. 1293–1294.

¹⁴ B. Griffin, *The Reassignment of a Cleric who has been Professionally evaluated and treated for Sexual Misconduct with Minors: Canonical Considerations*, „The Jurist” 1991, nr 51, s. 328–332.

¹⁵ J. Alesandro, *Canonical delictis involving sexual misconduct and dismissal from the Clerical State*, „Ius Ecclesiae” 1996, nr 8, s. 186–187.

¹⁶ Ioannes Paulus II, *Litterae apostolicae motu proprio datae quibus Normae de gravioribus delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis promulgatur, Sacramentorum Sanctitatis Tutela*, 30.04.2001, AAS 93 (2001), s. 737–739. Tekst polski: Jan Paweł II, *List apostolski motu proprio ogłaszający normy postępowania w wypadkach ciężkich przestępstw zarezerwowanych do osądu przez Kongregację Nauki Wiary Sacramentorum Sanctitatis Tutela*, 30.04.2001 [w:] Jan Paweł II, *Dziela wybrane*, t. IV, Kraków 2007,

uki Wiary ogłosiła list na temat ciężkich przestępstw zarezerwowanych do osądu przez Kongregację Nauki Wiary i nowe *Normae de gravioribus delictis*. W art. 19 ustawodawca przypomniał, że ordynariusz lub hierarcha mogą nakładać środki zapobiegawcze na podejrzanego/oskarżonego. Kongregacja Nauki Wiary rozszerzyła uprawnienia na przewodniczącego trybunału, który może nałożyć środki zapobiegawcze na wniosek rzecznika sprawiedliwości. Przypomniano, że tego rodzaju środki można stosować na początku dochodzenia wstępnego¹⁷. Analiza dokumentów Stolicy Apostolskiej przeprowadzona przez Jana Dohnalika wykazała, że zmiany dokonywane przez poszczególnych papieży w kanonicznym prawie karnym nie zmieniły natury i stosowania środków zapobiegawczych. Zauważył on, że na wczesnym etapie dochodzenia wstępnego ordynariusz może względem podejrzanego zastosować środki zapobiegawcze, jednak muszą one zostać wydane w formie dekretu. Zadaniem przełożonego było wyjaśnienie podejrzanemu, że nie miały one charakteru karnego. Zostaną odwołane z chwilą ustania przyczyny lub w przypadku zakończenia procedury karnej¹⁸. Podobne wnioski zaprezentowała Karolina Mazur, która podkreśliła, że w przypadku oskarżenia duchownego o przestępstwo *delictum contra mores* ordynariusz powinien zastosować wszystkie środki zapobiegawcze. W konsekwencji podejrzany duchowny został odsunięty od wszystkiego, na co do tej pory pozwalały mu przepisy prawa kanonicznego. W odbiorze społecznym środki zapobiegawcze pełniły rolę kary, ponieważ pozbawiały urzędów lub odsuwały od pełnienia zadania kościelnego. Decyzja ordynariusza powinna uwzględniać zasadę domniemania niewinności, zapewniającą podejrzanemu godne i słuszne utrzymanie oraz opiekę psychologiczno-terapeutyczną. W przypadku stwierdzenia niewinności powinno się uczynić wszystko, aby przywrócić dobre imię, które ucierpiało na skutek niesprawiedliwego oskarżenia¹⁹. Żaden z powyższych badaczy nie poruszył kwestii rekursu ani nie wyraził swojego stanowiska w przedstawianej materii.

---

s. 224–225; Congregatio pro Doctrina Fidei, *Epistula a Congregatione pro Doctrina Fidei missa ad totius Catholicae Ecclesiae Episcopos aliosque Ordinarios et Hierachos interesse habentes: de delictis gravioribus eidem Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis*, 18.05.2001, AAS 93 (2001), s. 785–788.

¹⁷ Congregatio pro Doctrina Fidei, *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necon de graviribus delictis*, 21.05.2010, AAS 102 (2010), s. 419–434. Tekst polski: Kongregacja Nauki Wiary, *List na temat cięższych przestępstw zarezerwowanych do osądu przez Kongregację Nauki Wiary i nowe Normae de gravioribus delictis*, 21.05.2010, „L'Osservatore Romano” 2010, t. 31, s. 4–19.

¹⁸ J. Dohnalik, *Prawo kanoniczne wobec nadużyć seksualnych duchownych względem dzieci i młodzieży*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka” 2015, t. 14, nr 1, s. 57–58.

¹⁹ K. Mazur, *Dochodzenie wstępne w sprawie duchownych podejrzanych o popełnienie przestępstwa przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu z nieletnim*, „Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich” 2021, t. 31, nr 34, s. 135–136; T. Jakubiak, *Dowodzenie niewinności duchownego oskarżonego o popełnienie przestępstwa zastrzeżonego Kongregacji Nauki Wiary* [w:] J. Krzywkowska, R. Szytchmiller (red.), *Dowodzenia w procesach kościelnych*, Olsztyn 2014, s. 189–200.

Nowelizacja przepisów prawa kanonicznego w omawianym obszarze zainteresowała innych autorów. Swój pogląd na temat środków zapobiegawczych wyraził Dariusz Borek. Dokument wydany w 2010 r. przez Kongregację Nauki Wiary zestawił z poprzednim z 2001 r. oraz z kanonem 1722 zawartym w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 r. Zauważył, że rozwiązania umieszczone w dokumencie z 2010 r. co do środków zapobiegawczych stanowiły nowość. Stwierdził, że zestaw środków określony w kanonie 1722 jest dosyć szeroki, ponieważ niektóre z nich dotyczą duchownych, natomiast pozostałe wszystkich katolików. Zauważył, że ordynariusz na etapie dochodzenia wstępnego podejmuje decyzję o konieczności stosowania środków zapobiegawczych oraz dobiera ich rodzaj. Zazwyczaj wyraża to w formie dekretu lub nakazu karnego. Może wydać polecenie pod sankcją kary, aby oskarżony zachował nałożone przez władzę kościelną środki. Na podstawie kanonu 1319 ordynariusz dołącza karę określoną z wyjątkiem kary ekspiacyjnej, wiążącej na stałe. Kara może przybrać formę interdyktu lub suspensy. Zdaniem autora wydanie nakazu karnego przyczynia się do wzmocnienia zastosowanych środków zaradczych²⁰.

Środki zapobiegawcze nie były karami, lecz zwykłymi narzędziami o charakterze dyscyplinarnym. Borek nazwał je środkami ostrożności, które ordynariusz stosował, aby zabezpieczyć właściwe przeprowadzenie procedury karnej. Mimo że środki nie były karami, to ograniczały wolność działania i jednocześnie dawały możliwość obrony podejrzanemu/oskarżonemu. Należy je interpretować w sensie ścisłym, a ordynariusz powinien nałożyć je w sposób zdecydowany²¹. Borek, podobnie jak Krukowski, wskazywał, że mają one uzasadnienie tylko wtedy, gdy istnieje przyczyna ich zastosowania. Natomiast z chwilą ustania przyczyny ograniczenia należy odwołać. Podkreślił, że środki zapobiegawcze zawsze ustają z mocy prawa w momencie zakończenia procedury karnej²². Po raz kolejny stwierdził, że mogą one budzić kontrowersje lub wątpliwości, zwłaszcza gdy podejrzany stracił pełniony urząd lub przestał pełnić funkcje w Kościele, a także gdy jego dobre imię zostało naruszone przez oskarżenie i gdy został pozbawiony środków do życia. Pogląd zaprezentowany przez Borka otwiera dyskusję nad kwestią rekursu, która została podjęta przez zagranicznych ekspertów.

Stefan Loppacher zauważył, że środki zapobiegawcze są aktami administracyjnymi. Stwierdził, że istnieje możliwość zaskarżenia ich na drodze rekursu hierarchicznego niezależnie od tego, że zostały nałożone w ramach działań procedury

---

²⁰ D. Borek, *Przestępstwa zastrzeżone dla Kongregacji Nauki Wiary. Normy materialne i proceduralne*, Tarnów 2019, s. 148.

²¹ Ibidem.

²² J. Krukowski, *Proces karny*, s. 411; D. Borek, *Przestępstwa...*, s. 148.

karnej²³. Kompetentna do rozstrzygnięcia sporu jest Kongregacja Nauki Wiary. Pogląd Loppachera nie był odosobniony. Frans Daneels poddał analizie kanon 1958 CIC/1917, który nie przewidywał środka zaskarżającego – *non datur iuris remedium*. Obaj autorzy podkreślają, że wniesienie rekursu należy traktować jako realizację prawa wiernych do ochrony swoich praw zawsze wtedy, gdy czują się skrzywdzeni konkretnym aktem administracyjnym²⁴. Do ich wypowiedzi nawiązał Dariusz Borek, który doszedł do następujących wniosków w kontekście możliwości wnoszenia odwołania. Pierwszy z nich był związany z celem stosowania środków zapobiegawczych. Ich zadaniem było zapewnienie ochrony podejrzanemu na etapie *investigatio praevia*, a następnie oskarżonemu na poziomie przeprowadzenia procedury karnej. Stwarzały one oskarżonemu możliwość spokojnego przygotowania obrony. Borek zaznaczył, że użycie ich w procedurze karnej nie może być postrzegane jako próba ukrycia odpowiedzialności na przyszłość. Dodał, że powoływanie się w rekursie na subiektywne poczucie naruszenia dobrego imienia nie będzie w tym przypadku wystarczające. Drugi wniosek dotyczył zasady domniemania niewinności. Obowiązuje ona od momentu rozpoczęcia dochodzenia wstępnego aż do zakończenia procedury karnej. Autor zauważył, że aplikowanie środków w żaden sposób nie złamało przywołanej zasady. Powołał się na wypowiedź Carla Dezzuto, który stwierdził, że Kościół nakłada na podejrzanego środki zapobiegawcze celem zabezpieczenia określonego dobra, a zwłaszcza domniemania niewinności²⁵. Mając na uwadze stanowisko przedstawione przez Borka, należy stwierdzić, że autor nie wykluczał stosowania rekursu od środków zapobiegawczych.

Kongregacja Nauki Wiary wydała 16 lipca 2020 r. *Vademecum dotyczące wybranych kwestii proceduralnych w zakresie postępowania w przypadku nadużyć seksualnych popełnianych przez duchownych wobec małoletnich. Ver. 1.0*, dotyczące wybranych kwestii proceduralnych w zakresie postępowania w przypadku nadużyć seksualnych popełnianych przez duchownych wobec małoletnich. Dokument był odpowiedzią na liczne pytania dotyczące sposobu postępowania w sprawach karnych należących do jej kompetencji. Pełnił rolę podręcznika, który miał poprowadzić krok po kroku każdego, kto znajdzie się w sytuacji konieczności podjęcia działań związanych z ustaleniem prawdy w zakresie przestępstw *delicta reservata* (przestępstw zastrze-

---

²³ S. Loppacher, *Processo penale canonico e abuso sessuale su minori. Un'analisi dei recenti sviluppi normative intorno al „delictum contra sextum cum minore” alla luce degli elementi essenziali di un giusto processo*, Roma 2017, s. 273–278.

²⁴ Ibidem, s. 279; F. Daneels, *L'imposizione amministrativa delle pene e il controllo giudiziario sulla loro legittimità* [w:] D. Cito (red.), *Processo penale e tutela dei diritti nell'ordinamento canonico*, Milano 2005, s. 299–300.

²⁵ C. Dezzuto, *Le principali obiezioni alla prassi della Congregazione per la Dottrina della Fede nel Trattamento dei delicta graviora ad essa riservati* [w:] C. Papale (red.), *I delicti riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede. Norme, prassi, obiezioni*, Città del Vaticano 2015, s. 81–84.

zonych dla Dykasterii Nauki Wiary, a do nich zaliczają się *delicta graviora*), od chwili otrzymania wiadomości o przestępstwie aż do ostatecznego zamknięcia sprawy²⁶. Tematyka środków zapobiegawczych została poruszona w art. 59–65. Analiza wybranych artykułów przypomniła rolę i znaczenie środków zapobiegawczych. W art. 59 autor dokumentu podkreślał, że zostały one określone w kanonie Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r.²⁷ Wykaz ich miał charakter enumeratywny, w wyniku czego można było stosować tylko te, które zostały wymienione, wybierając jeden lub kilka z nich²⁸. W kolejnym artykule stwierdzono, że ordynariusz może stosować inne środki dyscyplinarne, jednak nie można ich nazywać środkami zapobiegawczymi²⁹. Pozostałe przepisy regulowały sposób ich nakładania oraz porządkowały kwestie terminologiczne³⁰. Podkreślono ponownie, że nie są one karami, ale aktami administracyjnymi, które miały realizować określone cele. Nakazano ordynariuszom, aby wyjaśnili podejrzanym rolę, jaką mają do spełnienia wspomniane środki, aby nie czuli się osądzeni i przedwcześnie skazani. Pouczono ich, aby roztropnie z nich korzystali, w zależności od okoliczności, które mogą być zmienne. Dotyczy to sytuacji, gdy ustala przyczyna nałożenia środka zapobiegawczego. Według Kongregacji Nauki Wiary ordynariusz może ponownie nałożyć ten rodzaj środków.

W przypadku kwestii terminologicznych zabraniano stosowania pojęć *suspensa a divinis* oraz *suspensa ad cautelam*. Nie wolno było za pomocą tego typu zwrotów wyrażać zakazu sprawowania posługi przez duchownego, na który wskazywał środek zapobiegawczy. Należało unikać stosowania tych zwrotów, ponieważ *suspensa* jest formą kary, a na etapie dochodzenia wstępnego oraz toczącej się procedury karnej kara nie mogła być nałożona. Zalecano, aby posługiwać się terminem „zakaz sprawowania posługi”³¹.

Wspomniane środki powinny być nakładane w formie poszczególnego nakazu, podanego do wiadomości na podstawie przepisów prawa. Ordynariuszom przypomniano, że decyzję o zmianie lub odwołaniu środków zapobiegawczych należy umieszczać w dekrete, który powinien zostać podany do wiadomości na podstawie przepisów prawa. Wyjątek stanowiło zakończenie procesu, jako że wraz z nim *ex lege* przestają obowiązywać środki zapobiegawcze. *Vademecum* nie zamykało procesu nowelizacji dokumentów w tej materii. 11 października 2021 r. Kongregacja Nauki

---

²⁶ Kongregacja Nauki Wiary, *Vademecum dotyczące wybranych kwestii proceduralnych w zakresie postępowania w przypadku nadużyć seksualnych popełnianych przez duchownych wobec małoletnich. Ver. 1.0* [w:] P. Studnicki, M. Dalgiewicz (red.), *Odpowiedź Kościoła na dramat wykorzystania seksualnego małoletnich. Aspekt prawny*, Żabki 2020, s. 59–103.

²⁷ *Ibidem*, s. 75.

²⁸ *Ibidem*, s. 76.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*, s. 75–76.

Wiary ogłosiła zmiany w dokumencie z 21 maja 2010 r.³² Kwestia środków zapobiegawczych została umieszczona w art. 10 § 2, dotychczas była zawarta w art. 19. Nowa redakcja przepisu prawnego przypominała, że ordynariusz lub hierarcha są kompetentni do nałożenia na początku dochodzenia wstępnego wspomnianych środków. Porównując poprzedni zapis, można zauważyć, że w obowiązującym tekście wykreślono zdanie o przewodniczącym trybunału, który może je nałożyć po wysłuchaniu rzecznika sprawiedliwości. Brak tego zapisu oznaczał, że ustawodawca odebrał kompetencje przewodniczącemu trybunału³³.

8 grudnia 2021 r. papież Franciszek na podstawie konstytucji apostoelskiej *Pascite Dei gregem* znowelizował przepisy kanonicznego prawa karnego. Od chwili wejścia w życie nowych przepisów poszczególne konferencje biskupów rozpoczęły tłumaczenia na języki narodowe norm zawartych w księdze VI Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r. Konferencja Episkopatu Polski 14 marca 2022 r. zatwierdziła tłumaczenie przepisów umieszczonych w księdze VI. W nowym tłumaczeniu na język polski kanon 1722 nie różnił się od poprzedniego. Tłumaczenie kanonu poza korektą lingwistyczną nie zmieniło natury, katalogu ani celów środków zapobiegawczych³⁴.

5 czerwca 2022 r. dokonano nowelizacji *Vademecum*. Obecnie nosi ono nazwę: *Vademecum dotyczące wybranych kwestii proceduralnych w przypadkach nadużyć seksualnych popełnianych przez duchownych. Wersja 2.0*. W znowelizowanym dokumencie nie zmieniono przepisów, które omawiały kwestię środków zapobiegawczych. Nie dodano też nowych przepisów w tej materii³⁵. Przedstawiona panorama przepisów kanonicznych oraz opinii autorów ukazała naturę, rolę, znaczenie, cel, stosowanie i czas trwania środków zapobiegawczych. Analiza nie dała jednoznacznej odpowiedzi na pytanie o możliwość odwołania się od nich. Wiele razy przepisy prawne i opinie ekspertów zawarte w literaturze podkreślały, że środki zapobiegawcze nie są karami, ale aktami administracyjnymi. W związku z tym

³² Congregatio pro Doctrina Fidei, *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necon de graviribus delictis*, 11.10.2021, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20211011_norme-delittirise-rvati-cfaith_pl.html, wersja polska [dostęp: 30.06.2022].

³³ Ibidem, art. 19.

³⁴ Franciscus, *Constitutio apostolica Pascite Gregem Dei qua Liber VI Codicis Iuris Canonici reformatur*, 23.05.2021, https://www.vatican.va/content/francesco/la/apost_constitutions/documents/papa-francesco_costituzione-ap_20210523_pascite-gregem-dei.html [dostęp: 8.11.2021]; Konferencja Episkopatu Polski, Uchwała nr 19/391/2022 z dnia 14 marca 2022, https://episkopat.pl/wp-content/uploads/2022/05/Kodeks-Prawa-Kanonicznego_t%C5%82umaczenie_przyj%C4%99te-14.03.2022_02-na-stronie-KEP_18.05.2022.pdf [dostęp: 30.06.2022]; *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP...* Tekst polski: KPK/1983.

³⁵ Kongregacja Nauki Wiary, *Vademecum dotyczące wybranych kwestii proceduralnych w zakresie postępowania w przypadku nadużyć seksualnych popełnianych przez duchownych wobec małoletnich. Ver. 2.0*, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/ddf/rc_ddf_doc_20220605_vademecum-casi-abuso-2.0_pl.html, art. 59–63 [dostęp: 30.06.2022].

należy przyrzeć się kluczowym terminom: „poszczególne akty administracyjne” i „konkretne akty administracyjne”. Tego typu zwrotami ustawodawca posługiwał się na określenie natury i znaczenia środków zapobiegawczych.

3. Termin „poszczególne akty administracyjne”

W Kodeksie pio-benedyktyńskim ogłoszonym w 1917 r. przez papieża Benedykta XV (1914–1922) nie występował zwrot „poszczególny akt administracyjny”, natomiast pojęcie *actus administrativus* pojawia się tylko raz w kanonie 1520 § 3³⁶. Odmienne wygląda to w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 r. W księdze pierwszej „Normy ogólne”, w tytule czwartym ustawodawca umieścił poszczególne akty administracyjne.

Ginter Dzierżon, analizując przepisy kodeksowe, zauważył, że ustawodawca w kanonie 1732 uznał dekrety za charakterystyczną grupę aktów w ramach poszczególnych aktów administracyjnych³⁷. W nowym kodeksie nie została podana definicja terminu „poszczególne akty administracyjne”. Obszar ten został pozostawiony doktrynie, która starała się go zdefiniować. Jorge Miras stwierdził, że poszczególny akt administracyjny to akt prawny regulowany specyficznym prawem, za pomocą którego kościelna władza wykonawcza podejmuje decyzję w zakresie swoich kompetencji w przypadkach konkretnych³⁸. Francesco D’Ostilio zauważył, że definicja poszczególnych aktów administracyjnych może nadawać im zarówno szerokie, jak i wąskie znaczenie. W szerokim jest to jakikolwiek akt publicznej władzy administracyjnej wywołujący określone skutki prawne, w wąskim – akt woli publicznej władzy administracyjnej adresowany do poszczególnych osób czy wspólnot w przypadkach konkretnych lub szczegółowych³⁹. Wnioski przedstawione przez D’Ostilio potwierdza również Dzierżon⁴⁰.

³⁶ CIC/1917, kan. 1520 § 3: „Loci Ordinarius in administrativis actibus maioris momenti Consilium administrationis audire ne praetermittat; huius tamen sodales votum habent tantum consultivum, nisi iure communi in casibus specialiter expressis vel ex tabulis foundationis eorum consensus exigatur”.

³⁷ KPK/1983, kan. 1732: „To, co w kanonach tej sekcji stanowi się o dekretach, winno być stosowane także do wszystkich poszczególnych aktów administracyjnych, wydanych w zakresie zewnętrznym pozasądowym, z wyjątkiem tych, które są wydane przez samego Biskupa Rzymskiego lub przez sam sobór powszechny”. G. Dzierżon, *Kontrowersje doktrynalne wokół natury poszczególnych aktów administracyjnych (kan. 35–93 KPK)*, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego” 2015, nr 35, s. 271.

³⁸ J. Miras, *Acto administrativo* [w:] J. Otuday, A. Viana, J. Sedano (red.), *Diccionario general de Derecho Canónico*, t. I, Pamplona 2012, s. 157–162.

³⁹ F. D’Ostilio, *Il diritto amministrativo della Chiesa*, Città del Vaticano 1996, s. 295–297.

⁴⁰ G. Dzierżon, *Kontrowersje doktrynalne...*, s. 272.

Na poziomie lingwistycznym termin *singularis* wywoływał największe spory. Według Alojzego Jougana jednym ze znaczeń łacińskiego terminu *singularis* jest „pojedynczy”⁴¹. Janusz Sondel tłumaczy go jako „dotyczący jednego przypadku” lub „odosobniony”⁴². Ginter Dzierżon, powołując się na *Mały słownik języka polskiego*, wskazuje na następujące znaczenia: poszczególny, każdy z osobna, oddzielny, pojedynczo rozpatrywany⁴³. Doktryna podkreśla, że wskazane określenia nie do końca oddają naturę dekretów, nakazów i reskryptów, które wchodzą w skład poszczególnych aktów administracyjnych.

Kontrowersje lingwistyczne legły u podstaw sporów, jakie toczyli eksperci. W ramach sporu pojawił się skrajny pogląd, którego przedstawicielami byli Julián Herranz Casado i Sandro Gherro, że różnica między aktami generalnymi a poszczególnymi ma charakter klasyfikacyjny. Zdaniem Antonia Intergulglielmiego taki pogląd ma charakter redukcyjny⁴⁴. Poniżej zostaną przedstawione poglądy w ramach toczącego się sporu, głoszone przez Thomasa Amanna, Eduardo Labandeirę, Jorge Mirasa oraz Huberta Sochę, dotyczące terminu „poszczególne akty administracyjne”. Thomas Amann zauważa, że akty określają dwa przymiotniki: „poszczególny” i „administracyjny”. Wskazują one na decyzję bezpośrednią lub pośrednią kościelnego organu administracyjnego w obszarze prawa publicznego Kościoła w odniesieniu do konkretnego przypadku. Ponadto działania organu w tym obszarze mają na celu przynieść rozwiązania rozpatrywanego konkretnego przypadku⁴⁵. Eduardo Labandeira poddał analizie kanony 36 § 2; 48; 49; 52; 59 występujące w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 r. Doszedł do wniosku, że specyfika poszczególnych aktów administracyjnych wynika ze skuteczności konkretnych aktów prawnych⁴⁶. Bardzo ważną kwestię dostrzegł Jorge Miras. Zapoznając się z poglądami Amanna i Labandeiry, stwierdził, że w przypadku konkretnego aktu administracyjnego nie chodzi o normę generalną i abstrakcyjną, która zakłada zmianę systemu prawnego. Tego rodzaju akt jest skierowany do osoby lub wspólnoty osób, ponadto wiąże się ze skutecznością, która odnosi się do określonej sytuacji. Na tej podstawie nie może być on rozciągany na inne przypadki⁴⁷. Hubert Socha zauważył, że tego typu akt konkretyzuje, zmienia, wyjaśnia i chroni w konkretnym przypadku lub w wielu ściśle określonych sytuacjach adresatów czynności prawnych. Jego zdaniem przy-

⁴¹ A. Jougan, *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Warszawa 1992, s. 629.

⁴² J. Sondel, *Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków*, Kraków 1997, s. 885.

⁴³ G. Dzierżon, *Kontrowersje doktrynalne...*, s. 272–273; S. Skorupski, H. Anderska Z. Łempicka, *Mały słownik języka polskiego*, Warszawa 1969, s. 611.

⁴⁴ A. Intergulgliemi, *I decreti singolari nell'esercizio della potestà amministrativa della Chiesa particolare*, Città del Vaticano 2012, s. 129–130.

⁴⁵ T. Amann, *Der Verwaltungsakt für Einzelfälle*, St. Ottilien 1997, s. 6–10.

⁴⁶ E. Labandiera, *Trattato di diritto amministrativo canonico*, Milano 1994, s. 304–305.

⁴⁷ J. Miras, *De actibus administrativus singularis* [w:] A. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña (red.), *Commentario exegetico al Código de Derecho Canónico*, t. I, Pamplona 1996, s. 500–501.

miotnik „poszczególny” wskazuje, że akt administracyjny odnosi się do konkretnego przypadku⁴⁸. Ginter Dzierżon i Józef Krukowski przypominają, że obecnie przez prawników poszczególne akty administracyjne są rozumiane jako akty konkretne⁴⁹.

4. Termin „konkretny akt administracyjny”

Po wyjaśnieniu terminu „poszczególne akty administracyjne”, który określał naturę środków zapobiegawczych, należy spojrzeć na nie przez pryzmat kolejnego terminu – „konkretny akt administracyjny”. Przemawia za tym to, że do wyrażania środków zapobiegawczych ordynariusz korzystał z formy dekretu lub nakazu. Aby ukazać tę szczególną relację, należy wyjaśnić, czym są konkretne akty administracyjne. Włoski ekspert prawa administracyjnego Pio Vito Pinto podał definicję konkretnych aktów administracyjnych. Wymienił wśród nich: dokumenty imperatywne, praktyczne oraz konkretne, których celem jest zawsze interes publiczny lub ogólny, z podporządkowanym mu interesem prywatnym, wydane dla słusznej przyczyny⁵⁰. Inaczej omawianą rzeczywistość wyraził Mario Castellano. Dla niego konkretny akt administracyjny to zarządzenie wydane zgodnie z prawem przez kompetentną władzę w odniesieniu do jakiegoś poszczególnego przypadku i posiadające moc prawną jedynie w odniesieniu do wskazanego przypadku⁵¹. Grzegorz Leszczyński zauważył, że powyższe definicje powstały na skutek analizy kanonu 35 Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r. Umieszczono w nim dwa istotne elementy. Pierwszy był związany z terminem „konkretność”, a drugi dotyczył organu władzy wykonawczej, czyli administracyjnej, działającej w granicach swojej kompetencji⁵². Pierwszy element dotyczył tego, że akt był wydany dla konkretnej sytuacji i adresata, pod którym mogła kryć się zarówno osoba fizyczna, jak i osoba prawna bądź wspólnota wiernych. Wynikało to z działania władzy administracyjnej, że został wydany dla określonego przypadku⁵³. Velasio de Paolis definiował konkretność poprzez czynność, która pozwalała uporządkować lub wyegzekwować zadośćuczynienie w sytuacjach, w których norma ogólna nie była w stanie nic zrobić⁵⁴. Drugi element

---

⁴⁸ H. Socha, *Allgemeine Normen* [w:] K. Lüdicke (red.), *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, t. I, Essen 1985, ad. 35 n. 1.

⁴⁹ G. Dzierżon, *Kontrowersje doktrynalne...*, s. 273; J. Krukowski, *Konkretny akty administracyjne* [w:] J. Krukowski (red.), *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. I, s. 94–95.

⁵⁰ P. V. Pinto, *Diritto amministrativo canonico*, Bologna 2006, s. 229–230.

⁵¹ M. Castellano, *Lectiones Iuris administrative*, Roma 1954, s. 63–64.

⁵² KPK/1983, kan. 35; G. Leszczyński, *Procedura administracyjna Kościoła w Kodeksie prawa kanonicznego Jana Pawła II*, Warszawa 2008, s. 29.

⁵³ G. Leszczyński, *Procedura administracyjna...*, s. 29–30.

⁵⁴ V. de Paolis, *Il primo Libro del Codice: Norme generali (can. 96–203)* [w:] *Il diritto nel mistero della Chiesa*, t. I, Roma 1988, s. 288–299.

dotyczył organu administracyjnego. Wynikał z legalności i funkcjonowania władzy wykonawczej. Leszczyński podkreślił, że jej kompetencje powinny być ściśle określone oraz wyznaczone granice jej funkcjonowania. Regulowały to dwie zasady: legalności i hierarchiczności. Dzięki nim można było stwierdzić, czy dany organ władzy wykonawczej działał z urzędu, czy na podstawie władzy delegowanej. Pinto wskazał, że fundamentem aktu administracyjnego była legalność, czyli zgodność z prawem. Ponadto zauważył, że stanowi to ograniczenie dyskrecjonalności władzy administracyjnej, koniecznej do osiągnięcia *bonum animarum suprema lex*, która to dyskrecjonalność powinna podlegać kontroli ze względu na możliwe nadużycia⁵⁵.

4.1. Dekret

Zwyczajną formą używaną przez ordynariusza do nakładania środków zapobiegawczych był dekret. W kanonie 48 przez poszczególne dekret należy rozumieć akt administracyjny wydany przez kompetentną władzę wykonawczą, w którym zgodnie z przepisami prawa zostaje podjęta decyzja w poszczególnym przypadku albo ma miejsce powierzenie, które ze swej natury nie suponuje wniesienia przez kogoś prośby⁵⁶. Komentując powyższy kanon, Grzegorz Leszczyński stwierdził, że dekret powinien zawierać elementy, które dotyczą inicjatywy wydania oraz funkcji, jaką miał pełnić. Ponadto zaznaczył, że konkretny dekret mógł zostać wydany z własnej inicjatywy (*motu proprio*). W takim przypadku nie jest wymagana prośba ze strony adresata⁵⁷. Velasio de Paolis wskazał natomiast na elementy oraz funkcje dekretu. Musiał być wydany jedynie w granicach kompetencji ordynariusza, ponadto autor dekretu powinien uwzględnić inne kryteria: osobowe i terytorialne. Każdy dekret musiał cechować się legalnością. Działanie organu nie mogło być sprzeczne z obowiązującym prawem⁵⁸. Decyzja zawarta w dekrete powinna rozstrzygać kontrowersję w trybie administracyjnym oraz nakładać lub deklorować karę jako końcowy etap procesu administracyjnokarnego. Tego typu decyzja ma charakter instrumentu, który zamyka dotychczasowe działania. Julio García Martín podkreślał, że dekret stanowi instrument techniczny, którym władza administracyjna powinna się posługiwać. Działania władzy powinny być oparte na legalizmie. Aby dekret był ważny, muszą zostać spełnione warunki określone przez prawo. Władza wydająca dekret musi pamiętać, że istnieje możliwość wniesienia przez osobę skrzywdzoną nielegalnym dekretem rekursu (odwołania)⁵⁹. Poza decyzją rozstrzygającą należy w dekrete umieścić ogólną motywację. Ma to na celu zagwarantowanie obiektywności tego,

⁵⁵ P. V. Pinto, *Diritto amministrativo*, s. 230.

⁵⁶ KPK/1983, kan. 48.

⁵⁷ G. Leszczyński, *Procedura administracyjna...*, s. 30.

⁵⁸ V. de Paolis, *Il primo Libro del Codice...*, s. 289.

⁵⁹ J. García Martín, *Le normae generali del Codex Iuris Canonici*, Roma 1996, s. 211–212.

kto wydał dekret. Dzięki niej istnieje możliwość poznania motywów wydającego dekret oraz wskazania drogi rekursu od tej decyzji. Według kanonów 699 § 1 i 1617 niepodanie motywacji grozi sankcją nieważności dekretu⁶⁰. Leszczyński przypomniał, że do dekretów stosuje się reguły kolizyjne. Są to zasady, z których wynikają określone zachowania. Jeżeli jeden z dekretów jest ogólny, a drugi szczegółowy, to szczegółowy przeważa nad ogólnym w tym, co zostało wyrażone w nim szczegółowo. Ponadto jeśli są jednakowo ogólne lub szczegółowe, to ten, który jest czasowo późniejszy, odwołuje wcześniejszy w całości lub w tym, w czym jest mu przeciwny⁶¹.

4.2. Nakaz

Przepisy prawa umożliwiały nałożenie środków zapobiegawczych w formie nakazu. W kanonie 49 określono definicję nakazu administracyjnego. Poszczególne nakazy są dekretami, którymi jednej lub określonym osobom wprost i zgodnie z prawem coś poleca wykonać lub czegoś zaniechać, przede wszystkim celem przynaglenia do zachowania ustawy⁶². Między dekretem a nakazem nie ma istotnej różnicy. Nakaz jest wydawany wobec osób lub grupy osób. Ma charakter polecenia wykonania czegoś lub zaniechania czegoś, zwłaszcza jest wydawany celem przynaglenia do zachowania ustawy. Podobnie jak dekret, musi być wydany zgodnie z prawem. Autor nakazu musi to uczynić zgodnie z procedurami w odniesieniu do aktów administracyjnych. Zdaniem Gianfranca Ghirlanda może być wydany przez jakikolwiek organ władzy kościelnej⁶³.

Powyższa analiza przeprowadzona w obszarze konkretnych aktów administracyjnych pokazała, że podejrzany/oskarżony w chwili, gdy otrzyma dekret lub nakaz karny ze środkami zapobiegawczymi od ordynariusza, może skorzystać z odwołania. Przepisy prawne nie zabraniają tego w sposób wyraźny. Na podstawie studium przypadku warto pokazać, czym jest rekurs (odwołanie) oraz z jakich elementów składa się procedura odwoławcza.

5. Rekurs i jego elementy

Pojęcie rekursu pojawia się w prawie kościelnym w odniesieniu do konkretnych aktów administracyjnych lub dekretów karnych. Stanowi środek odwoławczy od aktu, który składa osoba pokrzywdzona. Zbigniew Jaworski, kierując się opinią Grzegorza Leszczyńskiego, podał definicję rekursu. Jest to środek odwoławczy,

⁶⁰ KPK/1983, kan. 699 § 1.

⁶¹ KPK/1983, kan. 53; G. Leszczyński, *Procedura administracyjna...*, s. 31.

⁶² KPK/1983, kan. 49.

⁶³ G. Ghirlanda, *Il diritto nella Chiesa mistero di comunione*, Roma 2014, s. 459–460.

który wynika z hierarchicznej struktury Kościoła i ma zastosowanie w prawie administracyjnym oraz w procedurze sądowno-administracyjnej⁶⁴.

Definicja określona przez Jaworskiego otwierała dyskusję, do której włączyli się inni autorzy. Piotr Majer uważał, że każdy rekurs wywołuje *effectus devolutivus*. Polegało to na tym, że kompetencje odnoszące się do podważanej decyzji zostają przekazane bezpośrednio wyższemu hierarchicznie przełożonemu. Nie ma więc reguły, aby rekurs hierarchiczny miał *effectus suspensivus*. Majer argumentował to tym, że rekurs hierarchiczny wywołuje skutek zawieszający tylko wtedy, gdy przepisy prawne wyraźnie to przewidują. Przełożony hierarchiczny może wstrzymać wykonanie dekretu tylko z ważnych przyczyn, zawsze dbając o to, aby nie ucierpiała *salus animarum* (zbawienie dusz)⁶⁵. Pogląd Majera był zbieżny z poglądami innych kanonistów: Giovanniego Montiniego i Jorge Mirasa. Montini twierdził, że możliwość łatwego zawieszenia egzekucji aktu administracyjnego stwarzałaby okazję do nadużyć prawa przez wnoszenie rekursów z zamiarem odwleknięcia wykonania decyzji organów władzy kościelnej⁶⁶. Miras z kolei podkreślił, że tego typu instrumenty działałyby na niekorzyść podstawowego celu przyświecającego administracji, jakim jest ochrona dobra wspólnego, co powinno się dokonywać przez sprawne działanie, bez opóźnień, chyba że byłyby one uzasadnione wymogami procedury administracyjnej⁶⁷. W toczącej się dyskusji ponownie wypowiedział się Zbigniew Jaworski. Według niego skutek zawieszający polega na tym, że od wniesienia rekursu do jego rozstrzygnięcia zabronione jest wykonywanie zaskarżonego aktu administracyjnego. Powołując się na Kodeks prawa kanonicznego z 1983 r., był przekonany, że przepisy przewidują skutek zawieszający w ramach rekursu hierarchicznego. Na podstawie przeprowadzonej analizy norm kodeksowych zauważył, że istnieją przypadki, w których można wskazać taki skutek⁶⁸.

Powróćmy jednak do omawianego przypadku. We wczesnej fazie dochodzenia wstępnego ordynariusz wydał dekret, w którym zawarł wszystkie środki zapobiegawcze, m.in. pozbawił duchownego urzędu kościelnego oraz uniemożliwił mu wykonywanie zadania kościelnego, nakazał przebywanie na określonym terytorium oraz zakazał uczestnictwa w Najświętszej Eucharystii. Pomijając naciski ze strony

⁶⁴ Z. Jaworski, *Skutki rekursu hierarchicznego*, „Teki Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie” 2011, nr 4, s. 31; G. Leszczyński, *Procedura administracyjna...*, s. 103.

⁶⁵ KPK/1983, kan. 1736 § 1; P. Majer, *Czy rekurs od dekretu odwołującego proboszcza ma skutek zawieszający* [w:] M. Sitarz, P. Stanisławski, H. Stawniak (red.), *Reddite ergo quae sunt Caesaris Caesari et quae sunt Dei Deo. Księga Jubileuszowa dedykowana Księdzu profesorowi Józefowi Krukowskiemu z okazji 50-lecia pracy naukowej*, Lublin 2014, s. 459.

⁶⁶ G. Montini, *Commentario del can. 1736* [w:] *Codice di diritto canonico commentato*, Milano 2001, s. 1324–1325.

⁶⁷ J. Miras, *Commentario can. 1736* [w:] A. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña (red.), *Comentario exegetico al Código de Derecho Canónico*, t. IV/2, Pamplona 1996, s. 2141–2142.

⁶⁸ Z. Jaworski, *Skutki rekursu...*, s. 33.

współpracowników ordynariusza i nieprzyjazną atmosferę, należy stwierdzić, że duchowny, który poczuł się pokrzywdzony, mógł złożyć odwołanie od tego rodzaju dekretu.

Powracając do głównej myśli: zanim rozpocznie się procedurę rekursu hierarchicznego, należy zwrócić się do autora dekretu z prośbą o jego zmianę. W kanonie 1734 § 1 ustawodawca stwierdził, że przed wniesieniem rekursu powinien zostać złożony na piśmie wniosek do autora dekretu o jego odwołanie lub poprawienie. Należy to rozumieć tak, że złożenie wniosku jest zarazem prośbą o zawieszenie wykonania dekretu⁶⁹. Eduardo Labandeira zauważył, że poprawienie aktu lub jego odwołanie nie jest rekursem (odwołaniem) w ścisłym tego słowa znaczeniu, ale raczej prośbą, ponieważ odróżnia się w rekursie organ *ad quem* od *a quo*⁷⁰. Zanim zostanie wniesiony rekurs, pokrzywdzony powinien na piśmie poprosić autora aktu o jego poprawienie lub odwołanie. Prawodawca nie określił wymogów ani nie wspominał o podaniu motywacji prośby. Zdaniem Grzegorza Leszczyńskiego złożenie takiej prośby do autora aktu skutkuje jego zawieszeniem⁷¹. Pogląd Leszczyńskiego był zbieżny z tym, co prezentował Józef Krukowski. Podkreślił on, że poprawienie dekretu nie jest zwykłą prośbą o łaskę, ponieważ po stronie autora dekretu powstaje obowiązek ponownego ustosunkowania się do sprawy, która jest przedmiotem aktu. W tym celu powoływał się na kanon 1736 § 1, w którym ustawodawca przypominał, że prośba skierowana do autora aktu zawiesza wykonanie dekretu w sprawach, w których taki skutek wywiera rekurs hierarchiczny⁷². Poglądy innych autorów skłoniły Zbigniewa Jaworskiego do przedstawienia rekursów hierarchicznych, które będą zawsze wywoływać skutek zawieszający. Wymienił cztery przypadki. Pierwszy dotyczył rekursu od dekretu wydającego członka z instytutu życia konsekrowanego na podstawie kanonu 700. Wydalony powinien zostać powiadomiony o prawie do rekursu hierarchicznego przysługującym mu w ciągu dziesięciu dni od otrzymania decyzji. Drugi był związany z rekursem od dekretu, mocą którego przełożony kościelny wymierza lub deklaruje karę kościelną – kanon 1353. W trzecim autor przekonywał, że rekurs przeciwko dekretowi pozbawiającemu urzędu kościelnego wywołuje również efekt zawieszający. W ostatnim wskazał, że rekurs od dekretu biskupa usuwającego proboszcza wywoływał skutek zawieszający. W czasie trwania rekursu biskup nie może mianować nowego proboszcza, lecz tylko administratora parafialnego⁷³.

⁶⁹ KPK/1983, kan. 1734 § 1.

⁷⁰ E. Labandeira, *Trattato di diritto amministrativo canonico*, Milano 1994, s. 478–479; G. Leszczyński, *Procedura administracyjna...*, s. 70–71.

⁷¹ G. Leszczyński, *Procedura administracyjna...*, s. 71.

⁷² KPK/1983, kan. 1736 § 1; J. Krukowski, *Prawo administracyjne w Kościele*, Warszawa 2011, s. 205–208.

⁷³ KPK/1983, kan. 1747 § 3; Z. Jaworski, *Skutki rekursu...*, s. 33.

Ponownie wracając do historii wspomnianego duchownego, należy zauważyć, że powinien on po otrzymaniu dekretu ze środkami zapobiegawczymi złożyć prośbę do autora dekretu o jego odwołanie lub zmianę w terminie nieprzekraczalnym w ciągu dziesięciu dni roboczych od momentu zawiadomienia o dekrete⁷⁴. Po złożeniu prośby o zmianę dekretu jego autor ma trzydzieści dni na rozpatrzenie prośby wniesionej o jego poprawienie lub odwołanie. W takim przypadku może przyjąć różne stanowiska. Po pierwsze, może zignorować prośbę, po drugie, może ją odrzucić. Nie należy zapominać, że może też przyjąć prośbę i odwołać wydany akt albo go poprawić. W sytuacji, gdy go odwoła, procedura związana z rekuresem hierarchicznym ustaje, ponieważ nie ma podstaw do zaskarżenia decyzji, gdyż autor prośby osiągnął swój cel. W pozostałych przypadkach, kiedy autor dekretu nie odwoła go albo nie poprawi lub potwierdzi wydany wcześniej dekret, pokrzywdzony ma prawo wniesienia rekursu hierarchicznego. Przedmiotem zaskarżenia może być: pierwotnie wydany akt, nowo wydany, a także ten, który został poprawiony⁷⁵. Autor dekretu ma trzydzieści dni na podjęcie decyzji. Może również nic nie odpowiedzieć zainteresowanemu. Grzegorz Leszczyński podkreślił, że ustawodawca określił zasadę, iż milczenie autora dekretu jest jednoznaczne z wydaniem decyzji negatywnej⁷⁶. W takim przypadku po upływie trzydziestu dni zaczyna biec termin do wniesienia rekursu hierarchicznego.

Procedura rozstrzygania rekursu hierarchicznego składa się z trzech etapów: złożenia rekursu, fazy dowodowej oraz decyzji organu hierarchicznego. Składając rekurs hierarchiczny, należy pamiętać o przepisach kodeksowych, zwłaszcza o kanonie 1737 § 1 i 1732. Pierwszy z nich przypomina o zasadzie składania rekursów. Rekurs do hierarchicznego przełożonego mogą złożyć pokrzywdzeni dekretem przez tego, kto go wydał. Drugi odnosi się do dekretów i innych aktów administracyjnych, z wyjątkiem tych, które są niezaskarżalne⁷⁷. Warunkiem koniecznym wniesienia rekursu jest przekonanie, że akt administracyjny jest krzywdzący dla adresata z racji jego szkodliwości, nielegalności lub nieużyteczności. Autor rekursu może go wnieść sam lub skorzystać z pomocy adwokata bądź pełnomocnika. Rekurs powinien zostać złożony w terminie piętnastu dni. Mowa o piętnastu dniach użytecznych, co powoduje, że nie obejmuje to dni, w których osoba nie mogła skorzystać z prawa wniesienia rekursu z różnych przyczyn. Powinien być on złożony u przełożonego *ad quem* – Kongregacji Nauki Wiary w formie pisemnej. W piśmie należy umieścić informacje konieczne do jego rozpatrzenia, a więc wskazać autora rekursu, autora zaskarżonego aktu, następnie akt, który podlega zaskarżeniu. W związku z tym warto dołączyć kopię aktu, który się zaskarża. W piśmie należy umieścić motywy

⁷⁴ G. Leszczyński, *Procedura administracyjna...*, s. 72.

⁷⁵ *Ibidem*, s. 74.

⁷⁶ KPK/1983, kan. 1735; G. Leszczyński, *Procedura administracyjna...*, s. 74.

⁷⁷ KPK/1983, kan. 1737 § 1; kan. 1732; G. Leszczyński, *Procedura administracyjna...*, s. 90.

formalne oraz decyzję, którą autor chce uzyskać od przełożonego rozpatrującego rekurs. W przypadku, gdy występuje adwokat lub pełnomocnik, należy podać jego personalia. Ponadto można dołączyć dowody albo je sprecyzować w trakcie trwania postępowania⁷⁸. Faza dowodowa rozpoczyna się od przyjęcia lub odrzucenia rekursu. Kongregacja Nauki Wiary ma trzy miesiące na wydanie decyzji. W tym czasie na poziomie Kongregacji przeprowadza się postępowanie wyjaśniające, zbiera się dowody oraz inne dokumenty. Rekurs hierarchiczny kończy się wydaniem decyzji w określonym czasie. Jeżeli po trzech miesiącach nie wydano dekretu, należy domniemywać, że odpowiedź przełożonego hierarchicznego jest negatywna. Brak decyzji w określonym terminie jest jednoznaczny z oddaleniem rekursu. Nie zwalnia jednak Kongregacji z obowiązku wydania dekretu na piśmie, a jeżeli powstała szkoda – z obowiązku jej naprawienia⁷⁹.

Przełożony hierarchiczny może podjąć różne decyzje. Może podtrzymać wcześniejszy dekret lub unieważnić zaskarżony akt ze względu na jego wady. Może go odwołać, mimo że jest zgodny z prawem, ale także niestosowny, nieużyteczny lub szkodliwy. W tym przypadku przyczyna jego odwołania nie leży w sferze legalności, ale w sferze merytorycznej. Jeżeli akt zaskarżony ma błędy, może zostać poprawiony albo zastąpiony nowym aktem. Decyzja rozstrzygająca rekurs hierarchiczny ma charakter definitywny i rodzi obowiązek podporządkowania się wszystkim zainteresowanych podmiotów⁸⁰.

Rozwiązanie wspomnianego przypadku powinno być następujące. Pomijając naciski współpracowników ordynariusza i nieprzyjemną atmosferę, która powstała wokół tego przypadku, duchowny mógł złożyć rekurs repozycyjny od decyzji ordynariusza. W przypadku milczenia lub decyzji odmownej mógł skorzystać z przepisów prawnych, które określają składanie rekursu hierarchicznego. Na podstawie przywołanych przepisów prawa środki zapobiegawcze z mocy prawa ustają z chwilą zakończenia procedury karnej. Dekret karny w tym przypadku stanowi dowód, że procedura została zakończona. Ordynariusz powinien przywrócić duchownego do posługi, ponadto wydać komunikat lub list, w którym wyjaśni jego sytuację prawnokanoniczną. Sprawa cywilna złożona w sądzie rejonowym nie może być przyczyną przedłużania lub nakładania nowych środków zapobiegawczych, tym bardziej że pozew był skierowany nie subsydiarnie, ale wyłącznie wobec kościelnej osoby prawnej. Duchowny w takim przypadku może pełnić rolę interwenienta ubocznego w toczącym się procesie. Na tej podstawie może brać czynny udział, składać środki dowodowe oraz w przypadku wydania wyroku poprosić sąd o odpis wyroku, który będzie stanowił podstawę do sporządzenia przez niego pozwu o naruszenie jego dóbr osobistych.

⁷⁸ M. Ortiz, *I ricorsi gerarchici* [w:] *I giudizi nella Chiesa. Processi e procedure speciali*, Milano 1999, s. 77–79.

⁷⁹ *Ibidem*, s. 78.

⁸⁰ *Ibidem*, s. 79.

Zakończenie

Przedstawiony opis pokazał, że elementy zawarte w dochodzeniu wstępnym i procedurze karnej miały na celu zapewnienie sprawiedliwego wyjaśnienia sprawy i osądzenia oskarżonego. Szczególne znaczenie w tej materii miały środki zapobiegawcze. Ich natura, funkcja, określony katalog i cel odgrywały służebną rolę na poziomie dochodzenia wstępnego i procedury karnej. Analiza poszczególnych przepisów prawa wykazała, że ordynariusz był właściwy urzędem do nałożenia ich w formie dekretu. Ich liczba zależy od decyzji ordynariusza oraz stopnia trudności przypadku. Ustawodawca w różnych dokumentach przypominał, że nie miały charakteru kary, ale były aktami administracyjnymi. Miały natomiast do spełnienia określone funkcje. W piśmiennictwie wielu autorów wskazywało ich rangę, a także przedstawiało argumenty, które potwierdzały ich konieczność. W związku z tym pokazano ewolucję znaczenia środków zapobiegawczych oraz możliwości składania od nich rekursu. Co do znaczenia środków zapobiegawczych wszyscy autorzy byli zgodni, że są konieczne, aby nie doszło do zgorzenia, ponadto umożliwiały świadkom złożenie zeznań, a odpowiedzialnym za procedurę gwarantowały rzetelne wyjaśnienie sprawy. W przypadku możliwości złożenia rekursu zmiana w tym obszarze była widoczna. Przepisy nie były precyzyjne, a w literaturze wśród autorów byli zwolennicy i przeciwnicy składania rekursu od środków zapobiegawczych. Przepisy zawarte w Kodeksie z 1917 r. zabraniały składania rekursu od dekretu, który zawierał tego rodzaju środki. Obecne przepisy prawa już to umożliwiają.

Odpowiadając na pytanie postawione w tytule, należy stwierdzić, że istnieje możliwość złożenia rekursu przez podejrzanego/oskarżonego. Zainteresowany powinien zrobić to zgodnie z przepisami prawa. Kompetentnym przełożonym w tym obszarze jest Kongregacja Nauki Wiary, ponieważ tylko ona jest odpowiedzialna za kwestie związane z przestępstwami *delicta graviora*. Na podstawie przeprowadzonej analizy sformułowano wniosek, że na wczesnym poziomie dochodzenia wstępnego podejrzanym powinien móc skorzystać z profesjonalnej opieki prawnej w postaci adwokata kościelnego. Niestety realizacja tego postulatu jest czasochłonna. Kończąc, warto ponownie przywołać myśl Dariusza Borka, która tak podsumowuje całość wyводу: „Niemniej jednak należy zwrócić uwagę na to, że środki zapobiegawcze mają na celu ochronę także samego podejrzanego/oskarżonego oraz stworzenie mu możliwości spokojnego przygotowania obrony. Uzasadnienie wniesienia rekursu tylko subiektywnym odczuciem naruszenia dobrego imienia nie będzie wystarczające”⁸¹.

---

⁸¹ D. Borek, *Przestępstwa...*, s. 149.

BIBLIOGRAFIA

Źródła

- Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus, Benedicti Papae XV Auctoritate promulgatus*, AAS 9/II (1917).
- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, AAS 75/II(1983), s. 1–324; *Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu*, Poznań 1984.
- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, AAS 75/II(1983), s. 1–324; *Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu*, Poznań 2021.

Dokumenty papieskie

- Ioannes Paulus II, Litterae apostolicae motu proprio datae quibus Normae de gravioribus delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis promulgatur, Sacramentorum Sanctitatis Tutela*, 30.04.2001, AAS 93 (2001).
- Jan Paweł II, *List apostolski motu proprio ogłaszający normy postępowania w wypadkach ciężkich przestępstw zarezerwowanych do osądu przez Kongregację Nauki Wiary Sacramentorum Sanctitatis Tutela*, 30.04.2001 [w:] Jan Paweł II, *Dziela wybrane*, t. IV, Kraków 2007.
- Franciscus, *Constitutio apostolica Pascite Gregem Dei qua Liber VI Codicis Iuris Canonici reformatur*, 23.05.2021, https://www.vatican.va/content/francesco/la/apost_constitutions/documents/papa-francesco_costituzione-ap_20210523_pascite-gregem-dei.html [dostęp: 8.11.2021].

Dokumenty Kurii Rzymskiej

- Congregatio pro Doctrina Fidei, Epistula a Congregatione pro Doctrina Fidei missa ad totius Catholicae Ecclesiae Episcopos aliosquae Ordinarios et Hierachos interesse habentes: de delictis gravioribus eidem Congregationi pro Doctrina Fidei resevatis*, 18.05.2001, AAS 93 (2001).
- Congregatio pro Doctrina Fidei, Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necon de graviribus delictis*, 21.05.2010, AAS 102 (2010).
- Congregatio pro Doctrina Fidei, Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necon de graviribus delictis*, 11.10. 2021. https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20211011_norme-delittiservati-cfaith_pl.html, wersja polska [dostęp: 30.06.2022].
- Kongregacja Nauki Wiary, *List na temat cięższych przestępstw zarezerwowanych do osądu przez Kongregację Nauki Wiary i nowe Normae de gravioribus delictis*, 21.05.2010, „L'Osservatore Romano” 2010, t. 31.
- Kongregacja Nauki Wiary, *Vademecum dotyczące wybranych kwestii proceduralnych w zakresie postępowania w przypadku nadużyć seksualnych popełnianych przez duchownych wobec małoletnich. Ver. 1.0* [w:] P. Studnicki, M. Dalgewicz (red.), *Odpowiedź Kościoła na dramat wykorzystania seksualnego małoletnich. Aspekt prawny*, Ząbki 2020.

Kongregacja Nauki Wiary, *Vademecum dotyczące wybranych kwestii proceduralnych w zakresie postępowania w przypadku nadużyć seksualnych popełnianych przez duchownych wobec małoletnich*. Ver. 2.0, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/ddf/rc_ddf_doc_20220605_vademecum-casi-abuso-2.0_pl.html [dostęp: 30.06.2022].

Dokumenty Konferencji Episkopatu Polski

Konferencja Episkopatu Polski, Uchwała nr 19/391/2022 z dnia 14 marca 2022, https://episkopat.pl/wp-content/uploads/2022/05/Kodeks-Prawa-Kanonicznego_t%C5%82u-maczenie_przyj%C4%99te-14.03.2022_02-na-stronie-KEP_18.05.2022.pdf [dostęp: 30.06.2022].

Literatura

- Alesandro J., *Canonical delictis involving sexual misconduct and dismissal from the Clerical State*, „Ius Ecclesiae” 1996, nr 8.
- Amann T., *Der Verwaltungsakt für Eiznefälle*, St. Ottilen 1997.
- Borek D., *Przestępstwa zastrzeżone dla Kongregacji Nauki Wiary. Normy materialne i proceduralne*, Tarnów 2019.
- Cappello F., *Summa iuris canonici*, t. III, Romae 1940.
- Castellano M., *Lectiones Iuris administrative*, Roma 1954.
- Conte de Coronata M., *Institutiones iuris canonici*, t. III, Taurini 1956.
- D’Ostilio F., *Il diritto amministrativo della Chiesa*, Città del Vaticano 1996.
- Daneels F., *L’imposizione amministrativa delle pene e il controllo giudiziario sulla loro legittimà* [w:] D. Cito (red.), *Processo penale e tutela dei diritti nell’ordinamento canonico*, Milano 2005.
- Dezzuto C., *Le principali obiezioni alla prassi della Congregazione per la Dottrina della Fede nel Trattamento dei delicta graviora ad essa riservati* [w:] C. Papale (red.), *I delicti riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede. Norme, prassi, obiezioni*, Città del Vaticano 2015.
- Dohnalik J., *Prawo kanoniczne wobec nadużyć seksualnych duchownych względem dzieci i młodzieży*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka” 2015, t. 14, nr 1.
- Dzierżon G., *Kontrowersje doktrynalne wokół natury poszczególnych aktów administracyjnych (kan. 35-93 KPK)*, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego” 2015, nr 35.
- Ghirlanda G., *Il diritto nella Chiesa mistero di comunione*, Milano 1990.
- Griffin B., *The Reassignment of a Cleric who has been Professionally evaluated and treated for Sexual Misconduct with Minors: Canonical Considerations*, „The Jurist” 1991, nr 51.
- Intergulgliemi A., *I decreti singolari nell’esercizio della potestà amministrativa delle Chiesa particolare*, Città del Vaticano 2012.
- Jakubiak T., *Dowodzenie niewinności duchownego oskarżonego o popełnienie przestępstwa zastrzeżonego Kongregacji Nauki Wiary* [w:] J. Krzywkowska, R. Sztymchmiller (red.), *Dowodzenia w procesach kościelnych*, Olsztyn 2014.
- Jaworski Z., *Skutki rekursu hierarchicznego*, „Teki Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie” 2011, nr 4.
- Jougan A., *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Warszawa 1992.

- Krukowski J., *Konkretne akty administracyjne* [w:] J. Krukowski (red.), *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. Normy ogólne*, t. I, Poznań 2003.
- Krukowski J., *Prawo administracyjne w Kościele*, Warszawa 2011.
- Krukowski J., *Proces karny* [w:] J. Krukowski (red.), *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. Księga VII. Procesy*, t. V, Poznań 2007.
- Labandeira E., *Trattato di diritto amministrativo canonico*, Milano 1994.
- Lega M., Batocchetti C. V., *Comentarius in Iudica ecclesiastica*, t. III, Romae 1950.
- Leszczyński G., *Procedura administracyjna Kościoła w Kodeksie prawa kanonicznego Jana Pawła II*, Warszawa 2008.
- Loppacher S., *Processo penale canonico e abuso sessuale su minori. Un'analisi dei recenti sviluppi normative intorno al „delictum contra sextum cum minore” alla luce degli elementi essenziali di un giusto processo*, Roma 2017.
- Loza F., *Część IV. Proces Karny. Rozdział II. Przebieg procesu. Kanon 1722* [w:] P. Majer (red.), *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego* (edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego), Kraków 2011.
- Majer P., *Czy rekurs od dekretu odwołującego proboszcza ma skutek zawieszający* [w:] M. Sitarz, P. Stanisław, H. Stawniak (red.), *Reddite ergo quae sunt Caesaris Caesari et quae sunt Dei Deo. Księga Jubileuszowa dedykowana Księdzu profesorowi Józefowi Krukowskiemu z okazji 50-lecia pracy naukowej*, Lublin 2014.
- Martín García J., *Le normae generali del Codex Iuris Canonici*, Roma 1996.
- Mazur K., *Dochodzenie wstępne w sprawie duchownych podejrzanych o popełnienie przestępstwa przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu z nieletnim*, „Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich” 2021, t. 31, nr 34.
- Miras J., *Acto administrativo* [w:] J. Otuday, A. Viana, J. Sedano (red.), *Diccionario general de Derecho Canónico*, t. I, Pamplona 2012.
- Miras J., *Comentario can. 1736* [w:] A. Marzoa, J. Miras, R. Rodriguez-Ocaña (red.), *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, t. IV/2, Pamplona 1996.
- Miras J., *De actibus administrativus singularis* [w:] A. Marzoa, J. Miras R. Rodriguez-Ocaña (red.), *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, t. I, Pamplona 1996.
- Montini G., *Comentario del can. 1736* [w:] *Codice di diritto canonico commentato*, Milano 2001.
- Ortiz M., *I ricorsi gerarchici* [w:] *I giudizi nella Chiesa. Processi e procedure speciali*, Milano 1999.
- Paolis V. de, *Il primo Libro del Codice: Norme generali (can. 96–203)* [w:] *Il diritto nel mistero della Chiesa*, t. I, Roma 1988.
- Pinto P. V., *Diritto amministrativo canonico*, Bologna 2006.
- Ranaudo A., *Brevi notes ul giudizio di legittimita degli atti amministrativi*, „Apollinaris” 1971, nr 44.
- Skorupski S., Anderska H., Łempicka Z., *Mały słownik języka polskiego*, Warszawa 1969.
- Sobański R., *Kanony wstępne* [w:] J. Krukowski (red.), *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. Księga I. Normy ogólne*, t. I, Poznań 2003.
- Socha H., *Allgemeine Normen* [w:] K. Lüdicke (red.), *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, t. I, Essen 1985.
- Sondel J., *Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków*, Kraków 1997.

THE ROLE OF PREVENTIVE MEASURES IN CANONICAL CRIMINAL LAW.
IS IT POSSIBLE TO APPEAL AGAINST THEM?

Abstract

The purpose of the canonical administrative and criminal procedure is to ensure a fair trial (suspect – accused) of cases concerning *delicta contra mores* offenses. Therefore, in the course of the preliminary investigation, an ordinary imposes preventive measures, which are supposed to achieve a specific purpose. They are not punishments, but administrative acts which serve many entities. The doctrine in this matter has undergone a specific evolution. The regulations contained in the Code of 1917 forbade appealing against a decree which contained such measures. The current legal regulations allow the submission of a recourse in this area. It should be based on the rules concerning hierarchical recourses. The Congregation for the Doctrine of the Faith is the competent superior in this area, because it makes final decisions in relation to all the issues connected with *delicta graviora* offenses. Unfortunately, they are very rare, because lawyers or solicitors are not allowed to suggest this type of solution to suspects at the preliminary investigation level.

Keywords: preventive measures, administrative acts, decrees, pedophilia, *delicta graviora*, preliminary investigation